Keresztény Értelmiségi Kör
Szabadka
2014. október 22.

„Forduljatok felém, de hamisság nélkül!” (Jób 6,30a)

A vallási magatartás változásai Vajdaságban

Előadó:
Dr. Gábrity Molnár Irén, egyetemi tanár

Bevezető megállapítások

1. A Kárpát-medencében lezajlott **migrációk, "etnikai-vallási tisztogatások"** eredményeként ma **Európa legtarkább vallási, etnikai összetételű régiója**
2. ***Kultúra keveredés:*** *a római katolicizmus, a protestantizmus, az ortodoxia, a zsidó és az iszlám vallás/kultúra*
3. **Módosult vallási térszerkezet** – a korábbi szekularizáció lefékeződött, a ***vallás szerepe*** (az új nemzetállamokban) ***felértékelődött*** és növekedett a vallási kisközösségek száma

Szerbia nem ismer el egyetlen államvallást sem, de a szerb ortodoxia, nagyban hozzájárul a szerb kultúra, nyelv és a nacionalizmus megőrzéséhez.

A vallásosság ma fontos a személyek és a társadalmi csoportok identifikálása számára.

Például ezért maradhatott meg az ateizmus évtizedei alatt is a szerbek életében a **slava** (névnaphoz kötődő családi hagyományőrző búcsú/ünnepség)

Szerbiában (szerbeknél) az utóbbi két évtizedben megfigyelhettük a nemzetiségi dimenzió túlhangsúlyozását („nemzeti vallás”) ami részben elsorvaszthatja a vallási/spirituális tartalmat, miközben a papság túlzottan politikai és nem lelkipásztori feladatokat vállalt.

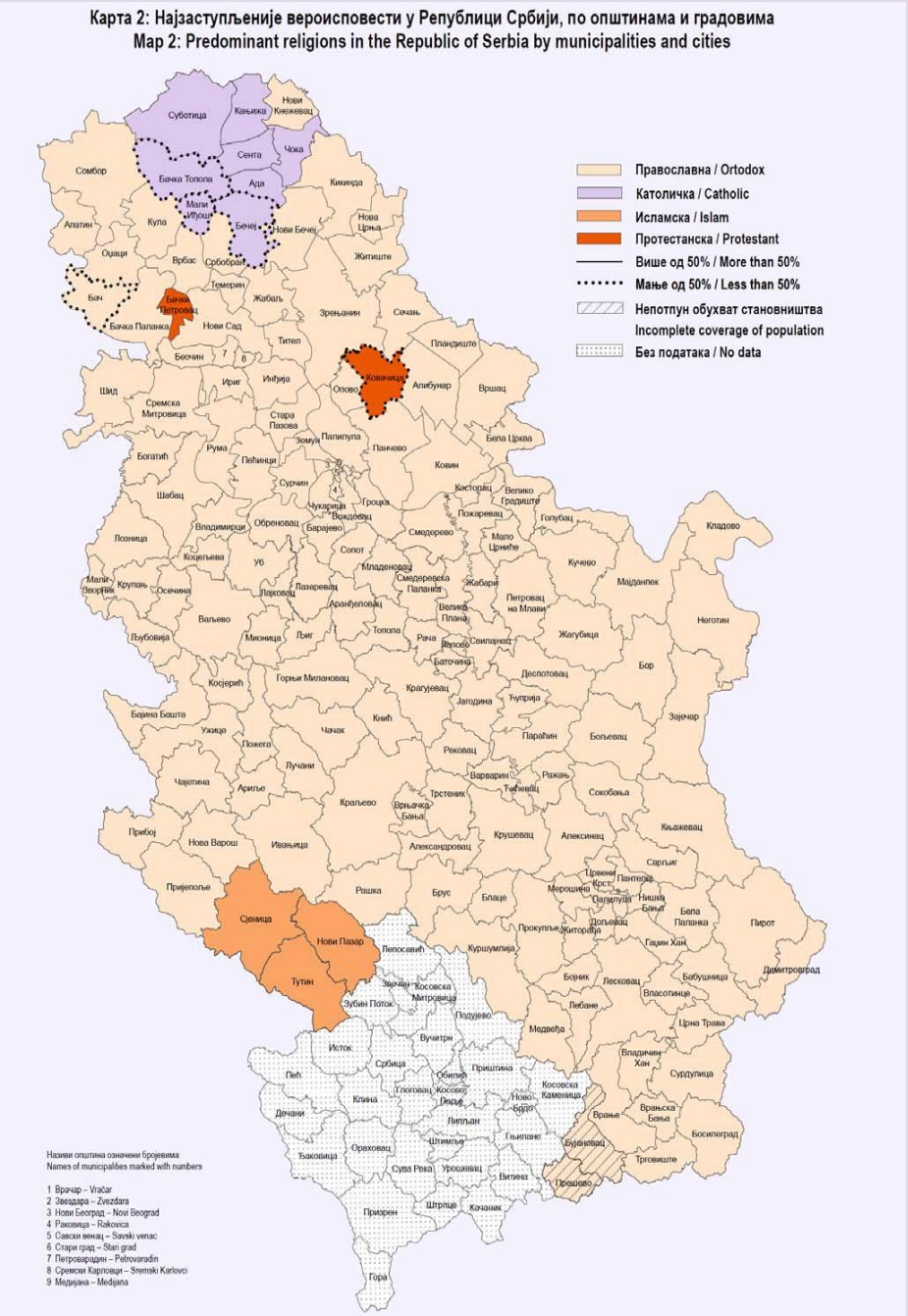

Szerbia vallási mappája homogén képet mutat, 2011

Etnikai vallások

A **szerbek és montenegróiak** teljes egészében ortodox keresztények: ***84,1%***

A római katolikusok **magyarok, horvátok, németek, bunyevácok, sokácok, szlovének és lengyelek:** ***6,24%***.

A muzulmánok Szerbiában többnyire **bosnyákok, albánok, egyiptomiak, törökök: *4,82%***.

Protestánsok (református, evangélista, unitárius = **magyarok, németek, szlovákok**): **1,44%**

Más vallású: 3,4%

Ortodox vallás – kb. 6 millió hívő

- ***A szerbek a IX. században vették fel a kereszténységet (Cirill és Metód bizánci hittérítők, szerb nyelvű liturgia).***
- **Szent Száva** a szerb államiság megteremtője, dinasztiaalapító I. Stefan szerb fejedelem fia.
- Ő az **önálló szerb ortodox egyház** megalapítója (**1219**-ben). Névnapja = országos iskolaünnep.
- **A vallásos lakosság 85%-a** a Szerb Ortodox Egyház híve; 32 egyházmegye Szerbiában+ szomszédos országokban + 4 világszerte

A muszlimok – 222.000 hívő főleg az ország déli részén, a Szandzsák nevű tartományban a Szerb-Montenegrói határ mellett, **az iszlám szunnita ágát képviselik.**

Az 1. világháború után Jugoszláviához kb. 50 ezer magyar református és német evangélista került.
A 2. világháború után 32 000 református maradt.
Ma a **Református Keresztény Egyháznak** kb. **20 000 híve vannak**.

RÓMAI KATOLIKUS ANYAORSZÁGON TÚLI EGYHÁZMEGYÉK

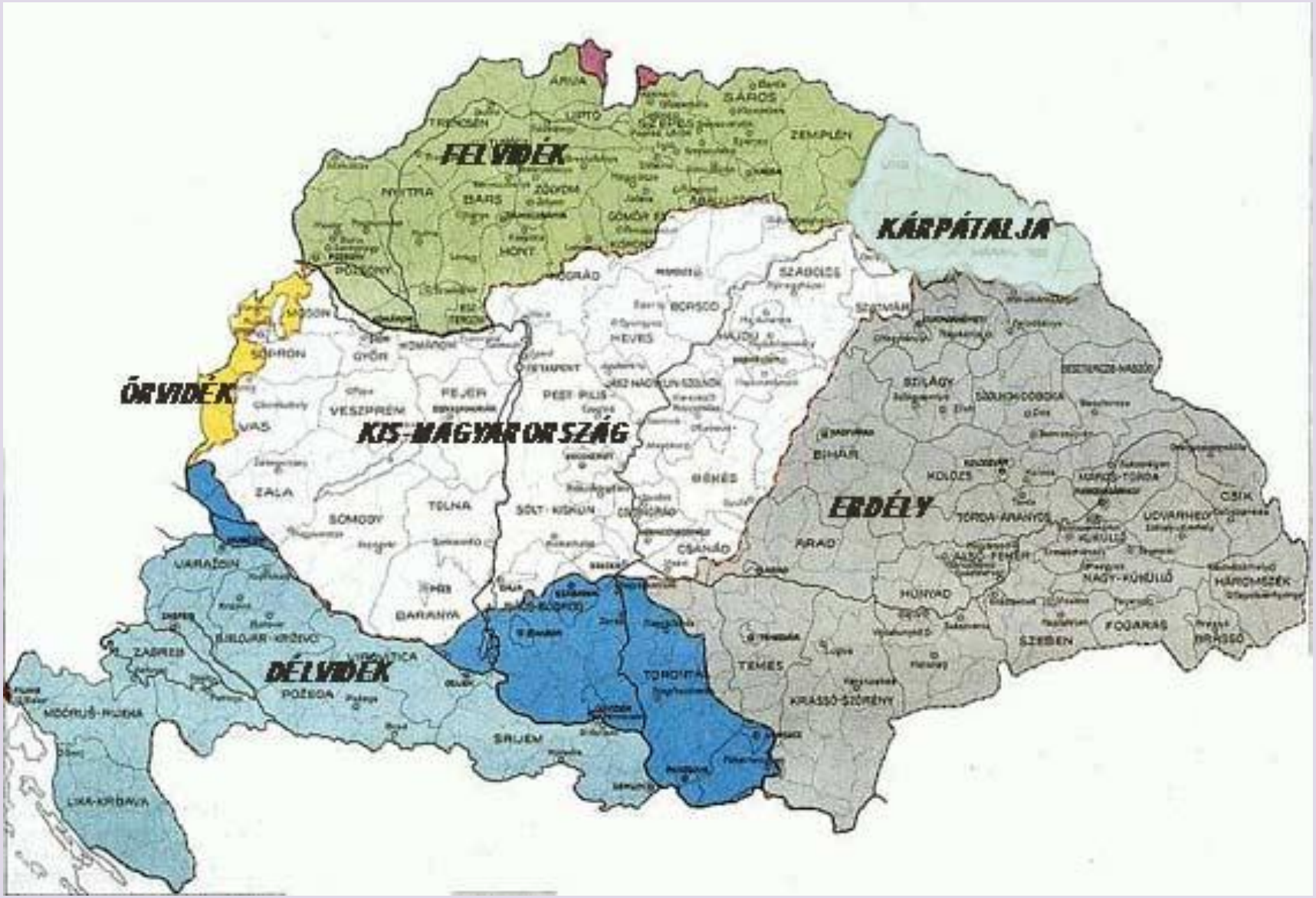

Történelem…

- Vajdaságban ***a trianoni döntés után*** *a magyarság* megszabdalt *egyházak keretében működött* - a ***hatvanas években*** a ***püspökségek újraalakultak***.
- az *egyházi iskolák, ingatlanok kisajátítása*
- ***a titói Jugoszlávia*** *tiltotta a nyilvános vallásgyakorlást*, megszakadt az egyház befolyása a közéletre, politikára, oktatásra/nevelésre
- A szocialista eszme, a ***jugoszlávizmus*** gondolkodás elterjedésével a vallás vesztette közéleti fontosságát
- szerepe az identitás megnyilvánulásban és a mindennapi életében is gyengült.

1962–63-as tanévben kezdte meg működését a szabadkai ***Paulinium***, mint Püspökségi Gimnázium és (kis)Szeminárium.

A római katolikus egyházat a szabadkai és a nagybecskereki püspökség képviseli.
VI. Pál pápa 1968-ban alakította meg a szabadkai püspökséget, 1971-ben kinevezte a Bánáti Apostoli kormányzóságot, amit püspökségként 1986-ban állítottak fel.

Gond az elöregedés az elvándorlás:
paphiány/megterheltség

Vallásossági szintmérleg nemzetiségek körében Vajdaságban

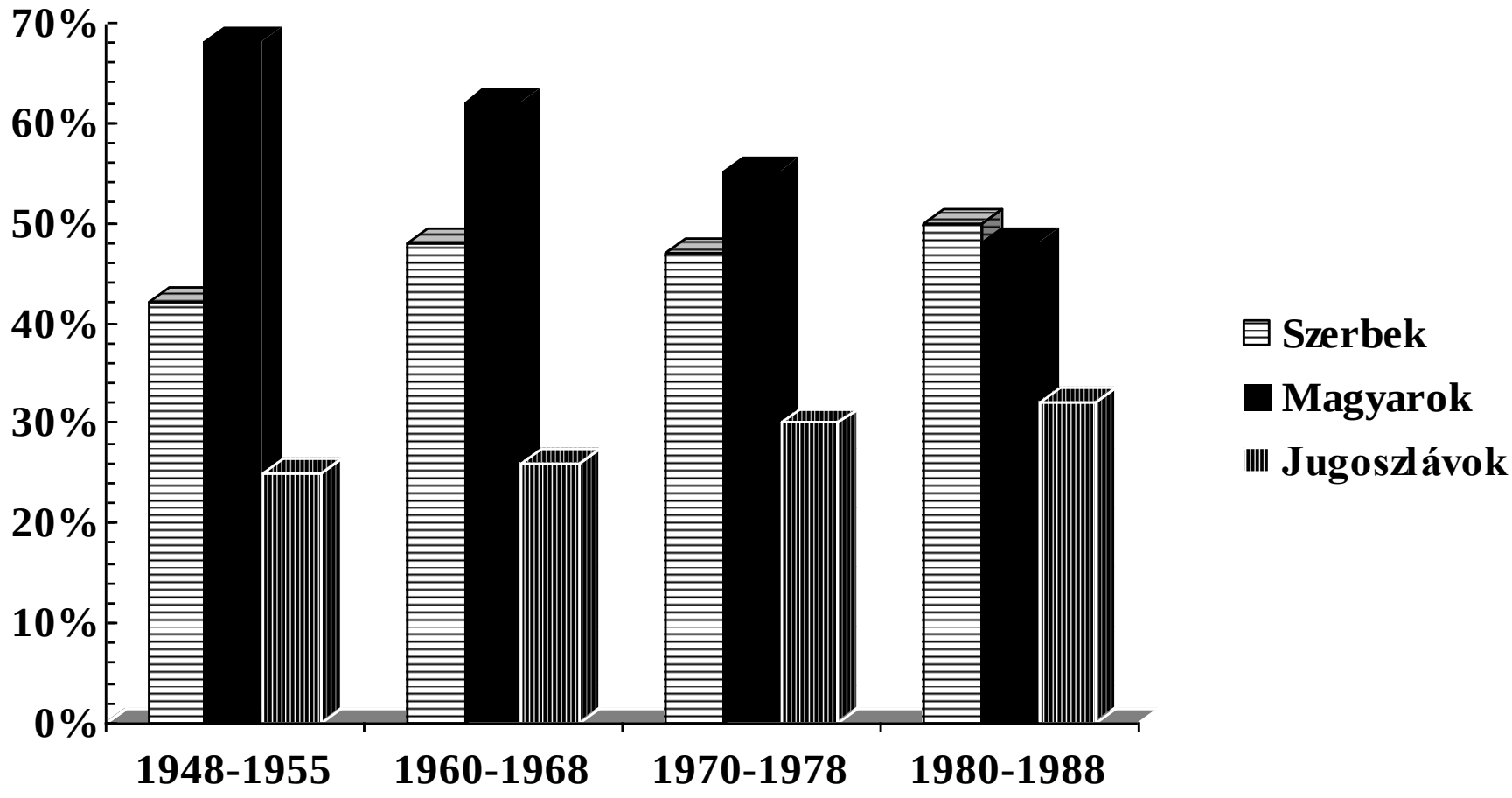

A szekularizáció nem vezetett a vallás és az egyház elhalásához!

Milošević korszak (90-es évek):

- új vallási magatartás: ***nemzeti és vallási identifikálódás erősödése***
- *új vallási magatartások, összetett* ***„etnikus-vallási" jelenség,*** *jellegzetes viszonyulás a háborús összetűzésekhez*
- ***A nemzeti kisebbségek, önvédelmi reakcióként, nemzeti és vallási begubózása.***
- ***A család és az egyház felé fordulás.***

Becslés - 2002:

A magyarok 88% római katolikus (kb. 230 ezer), nem egész 6%-a protestáns (ebben kb. 15 ezer református és 10 ezer evangélikus).

Vajdaság lakosainak vallási megoszlása 2002-ben

	Lélekszám	% arány
Összesen	2 031 992	100
Pravoszláv	1 401 475	69,0
Katolikus	388 313	19,1
Iszlám	8 073	0,4
Protestáns	72 159	3,6
Egyéb	5 369	0,3
Nem hívő	12 538	0,6
Határozatlan	101 144	5,0
Ismeretlen	42 876	2,1

Multi-konfesszialitás Szabadkán

- Római katolikus
- Szerb ortodox
- Evangélikus
- Református
- Zsidó
- Iszlám

Regionális jellegzetesség

- **A vajdasági hívő lakosság hat egyháznál oszlik meg: pravoszláv, római katolikus, protestáns, evangélikus, zsidó és iszlám.**
- Több nemzetiség tartozik egyazon felekezethez
- Többnyelvű környezetben **kétnyelvű istentisztelet** (magyar, horvát, szlovák) pl. egy katolikus misén
- ***Rivalitás*** (horvát-magyar), a papi kinevezések és a papnevelde intézménye körül?
- ***Nemzeti incidensek*** három típusa:

sírgyalázások, gyűlöletkeltő feliratok,

papokkal szembeni erőszak.

Organization of the Catholic Church in Serbia
(Organizacija Katoličke crkve u Srbiji)

Katolikus Egyház-megyék Szerbiában

1. Szabadkai Egyházmegye
(*300 ezer* hívő:
magyar, horvát, német)
114 plébánián
107 pap, 10 állandó diakónus, 21 kispap
(átlagos életkor 47,1).

2. Nagybecskereki Egyházmegye
(hívek száma 83.000)

A Magyarságkutató Tudományos Társaság kutatásai (2000, 2001, 2004, 2007-ben):

A vallásnak/egyházi szervezeteknek jelentős befolyásuk van az egyéniség kialakulásában és az ember identitástudatának kifejlődésében.

A vallási egyesületek és az egyház hatni képes a nemzeti identitástudat kialakítására: etnikus vallás.

A **nemzeti identitástudat megőrzésében összefogó erőként hat a vallásgyakorlás.**

Az egyházi jellegű sérelmeknek is közösségépítő/szolidáris hatásuk van.

Vajdasági felnőtt lakosság vallási magatartása (562 magyar megkérdezett)

- Tomka-Gereben kérdőívezés **2000** májusában
- az idősebb korosztály, a nők vallásossága nagyobb, a fiatalok vallásossága erősödik
- **Milošević idején** ***erősebbé vált a kultúra-nemzeti és vallási összetartozás-tudat*** **(nyelv, vallás)**
- A magyar nemzeti közösségen eluralkodott a **hontalanság, kitaszítottság érzése**.
- A nemzeti **begubózás**t követte az **alkalmazkodási kényszer és az identitászavar**.

- **A kisebbségi lét kedvez az egyházakhoz és a valláshoz való kötődés intenzitásának**, mivel *a **vallásgyakorlás egyike a nemzeti identitást erősítő tényezőknek***
- *az érzelmi hozzáállású identitástípusok jelentősége csökkent, a kultúra-javakhoz (főleg az anyanyelvhez) tudatosan kötődők súlya növekedett*
- *rítus vallás gyakorlása divattá vált (keresztelés, esküvők, szerbeknél slava…)*
- a ***vallás intellektualizálódása*** és öntevékeny jellegének növekedése

A vajdasági magyarok vallásosságának mértéke - önbesorolás

A vallásosság fokozatai/2000	%
Kifejezetten vallásos	**26,3**
Valamennyire vallásos	**45,9**
Vallásos is meg nem is	**17,6**
Valamennyire nem vallásos	**3,2**
Kifejezetten nem vallásos	**5,9**
Nem tudja, nem válaszolt	**1,1**

A vallásgyakorlás:

- ***ateisták*** száma csökkent:
1988-ban 16,7%;
2000-ben 10%

- havonként *templomba járók* 2000-ben
Vajdaságban 38%
Magyarországon 20%

Ifjúságkutatás - Mozaik-2001

- 1017 magyar fiatal lekérdezése (15-28 év)
- *A fiatalok számára nem a hagyományos vallás, inkább* ***a sajátos világkép, a remény*** *a fontos.*
- A többségre nem jellemző az egyház tanításainak szigorú követése, hanem inkább a ***maga módján való vallásosság***, a vallásgyakorlás ritka (a fiatalok 46%–a évente néhányszor látogat el a templomba)

A vallásgyakorlás (templomba járás) gyakorisága 2001

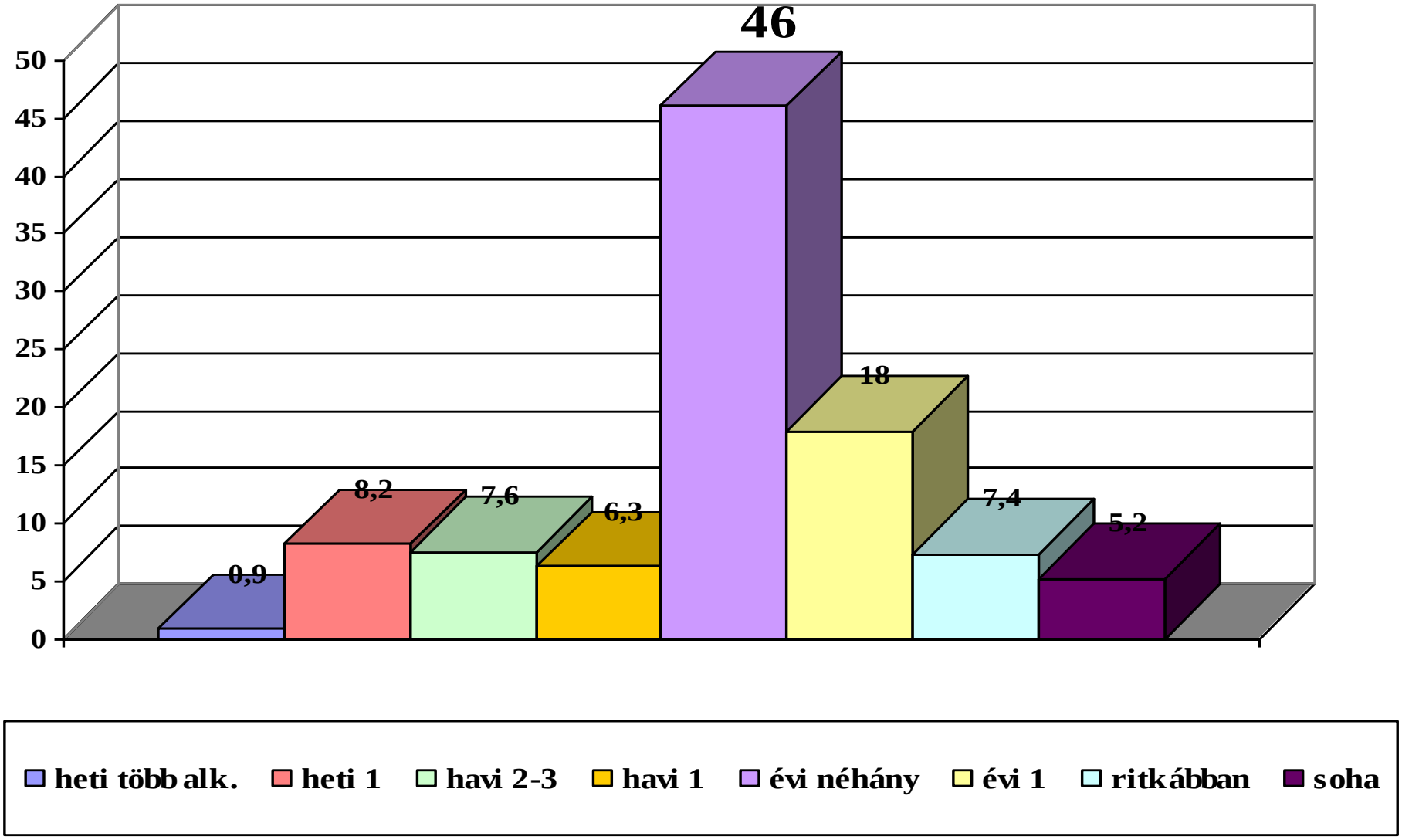

Vallásügyi törvény (2006)

- A Szerb Parlament által elfogadott törvény nem mindenben felel meg a Szerbia által 2004-ben ratifikált Európai Emberi Jogi Konvenciónak
- a vallási közösségek regisztrációját és működését **káosz** kíséri
- jogi helyzetük tisztázatlan, **előnytelenek** az állam vagy a gazdaság képviselőihez viszonyítva.
- A lelkészek **nem részesülnek állami anyagi támogatásban** *(2004. márciusa óta kivételt képeznek a Koszovóban élő szerb ortodox papok, szerzetesek és apácák, akiknek a társadalombiztosítási és nyugdíjjárulék fizetését ideiglenesen magára vállalta a szerb kormány)*
- **Késik a vagyon-visszaszármaztatás, kárpótlás** (2006)
- A történelmi egyházak (7) vallási **szolgáltatásai ÁFA- mentesek** (2005)

Hitoktatás Szerbiában

- **2001**. szeptember 1-től, Zoran Đinđić miniszterelnök a Szerb Ortodox Egyház zsinatával egyeztetve bevezette az iskolai vallásoktatást, mint választható tantárgyat.
- A hitoktatás engedélyezett **7 tradicionális mono-etnikus egyházban**: Szerb Ortodox, a Katolikus Egyház (római és a görög katolikus), a Zsidó Hitközség, a Muzulmán Hitközség, a Református Keresztyén Egyház, a Szlovák Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház, valamint az Ágostai Hitvallású Evangélikus Keresztyén Egyház részére.
- 2002-ben két törvény: az **iskola köteles a vallásoktatást biztosítani** a szülők kérésére az általános- és középiskolákban, bármilyen számban kérelmezik azt.

A magyar egyházak és a hitoktatás az iskolákban

- A **Szabadkai Püspökség** **területén** a katolikus többségű plébániákban átlagban **a diákok 62%-a jár az iskolai vallásórára**.
- A **Nagybecskereki Püspökség** **területén** a gyermekek közel **70%-a vett részt az iskolai hitoktatásban**, vagy az iskolán kívül tartott hittanórákon, bár csak a fele járt rendszeresen misére.
- A **Református Keresztyén Egyház és az Evangélikus Keresztyén Egyház** Magyarországon kiadott tananyagot használ.

Társadalmi reakciók

- **Választási lehetőség** a hitoktatás és a polgári nevelés között főleg szülői sugallatra történik
- A **pedagógus társadalom többsége bizalmatlan** az iskolába bejáró egyházi személyek iránt
- Az **ortodox egyházi személyek dominanciája** a több tannyelvű iskolákban
- **Római katolikusoknál felkészületlen vagy nem kompetens hitoktatók -** 250 iskolában 136 hitoktató tanít, legtöbbje a Teológiai-katekétikai Intézet diplomása

Középiskolások véleménykutatása (2004)

- *215 szabadkai gimnazista és közgazdász középiskolás kérdőívezése.*
- A tanulók 50%-ának semilyen ötlete/elvárása nincs vallási témában
- **A tanulók 80%-a soha nem olvas vallási témáju publikációt, szöveget.**

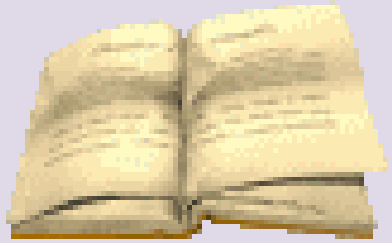

Templomba járási szokások - középiskolás

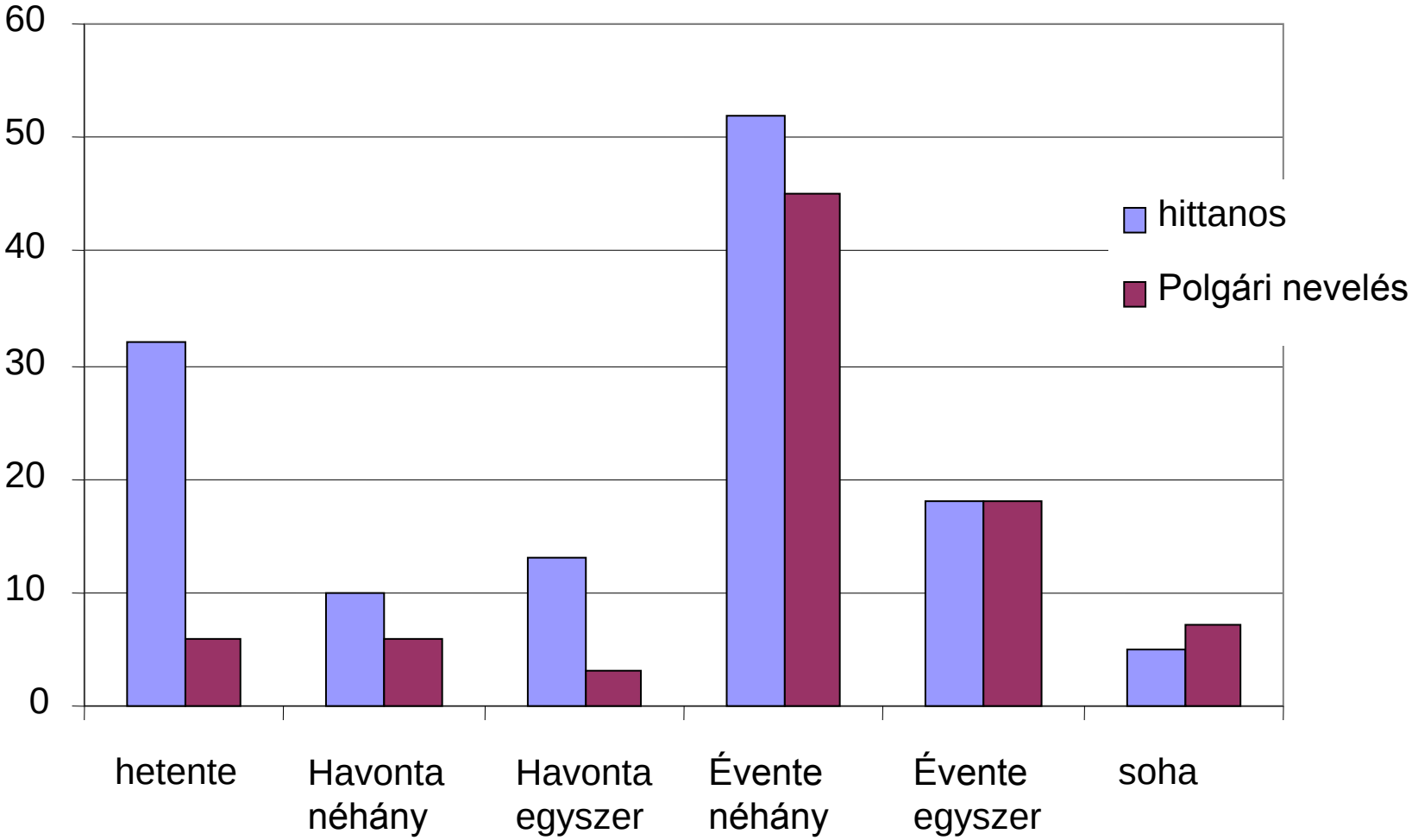

Vallásossági magatartás

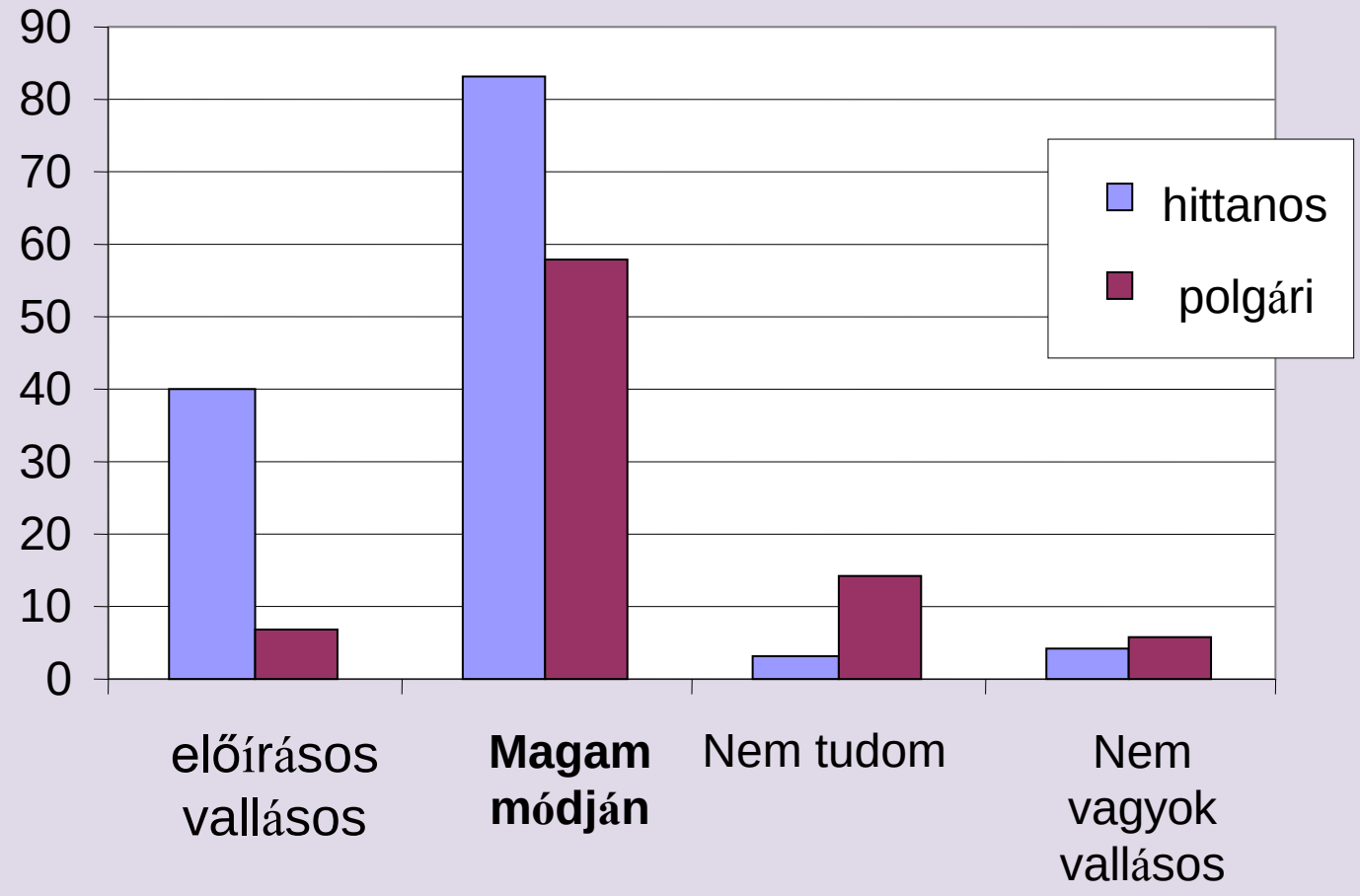

Hitoktatás hasznosulása az általános műveltségben jelentős

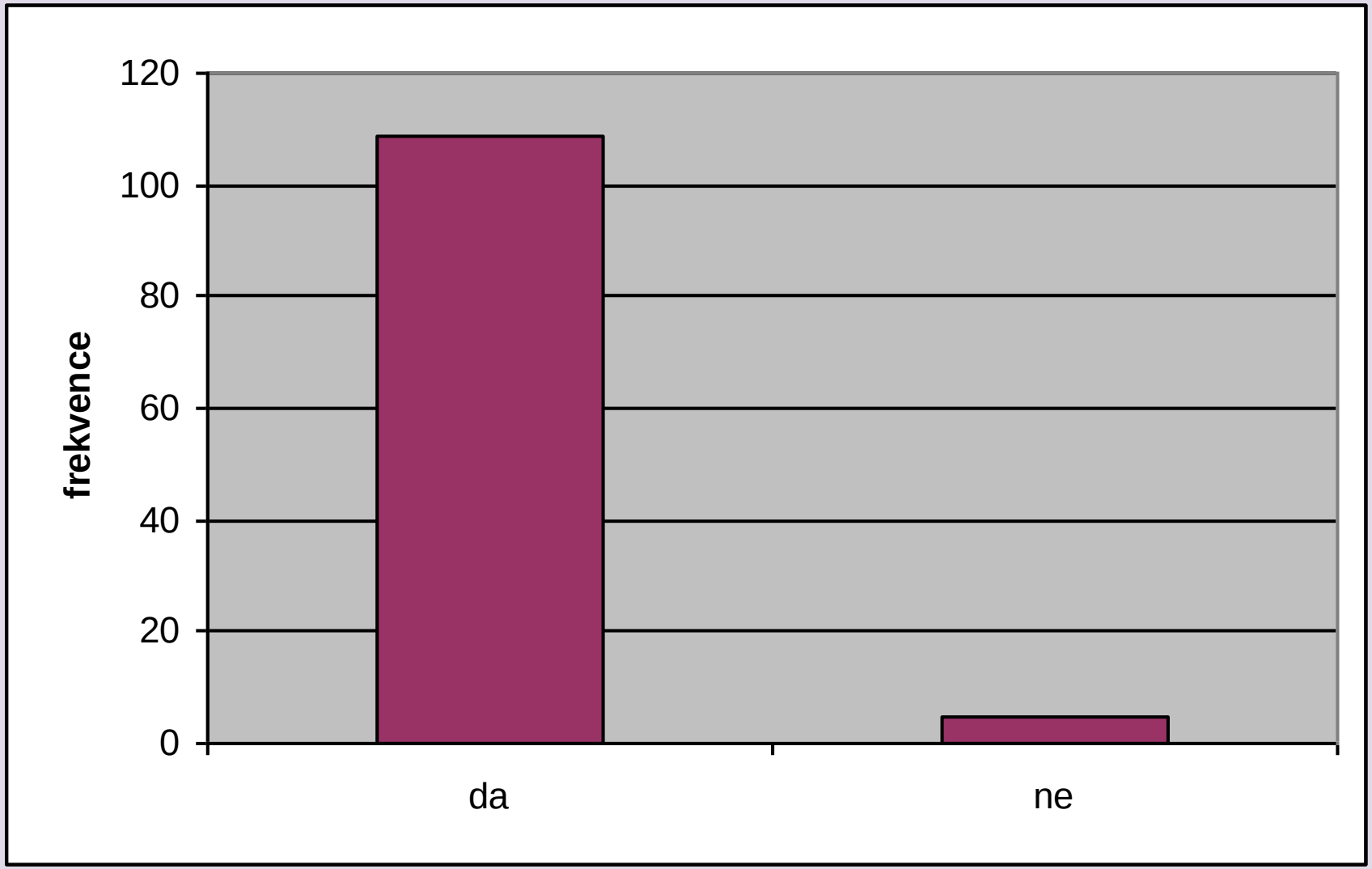

A hittan hasznosulása a mindennapi életben gyengébb

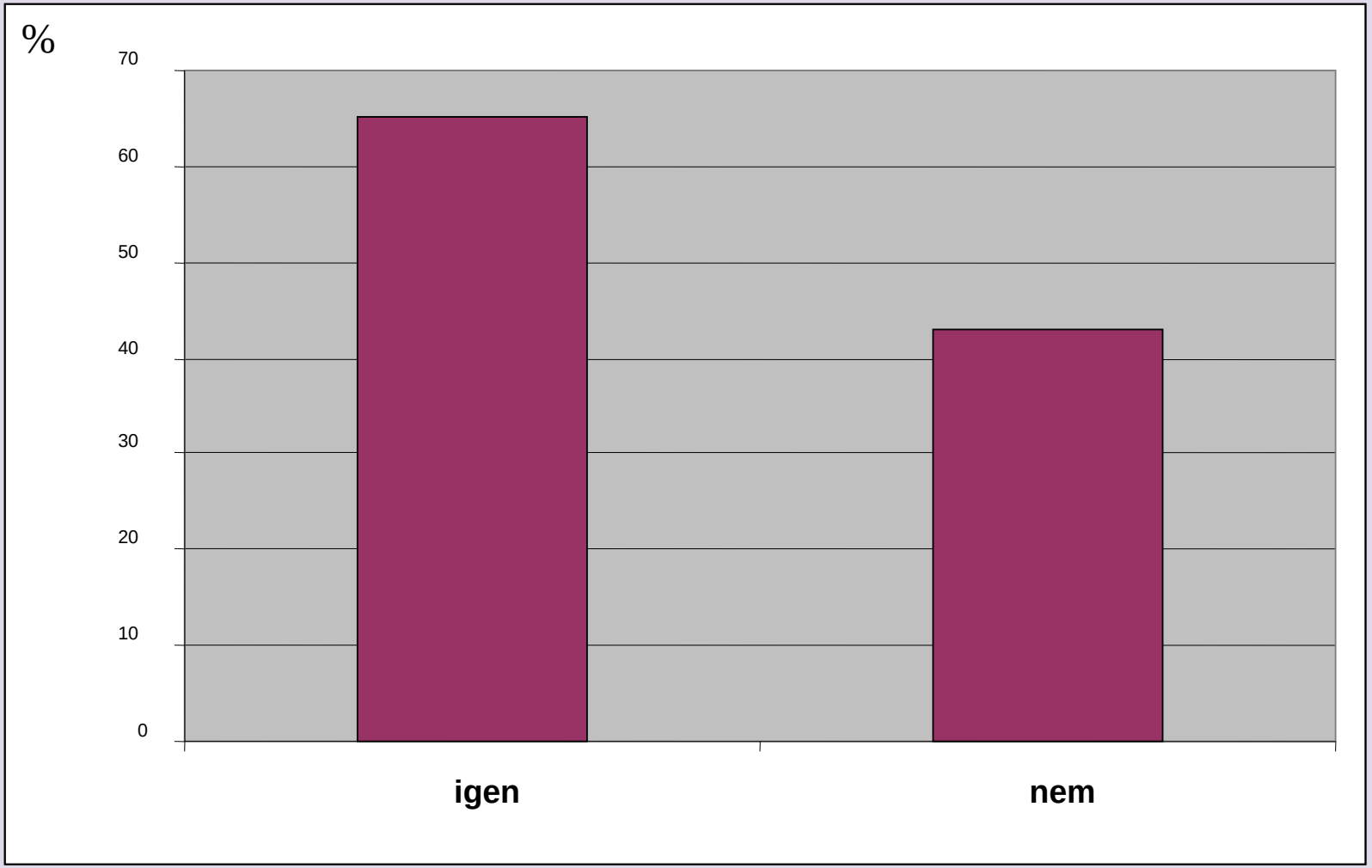

Közösségépítő hasznosulás

- A **szórványban** **a hitoktatásnak kettős szerepe van**: vallástanítás, de az anyanyelvápolását és gyakorlását is szolgálja
- **Egyik egyház sem elégszik meg az iskolai hittanórák tartásával, mindegyikük további oktató-felkészítő programokat szervez az iskolán kívül is:** pl. a konfirmációra, vagy a bérmálásra való felkészítést, a vasárnapi iskolák, gyermek-bibliaórák, kórusok, cserkészcsapatok, táborozások, zarándokutak szervezése.

Következtetések:

- ***etnocentrizmus, apolitizmus*** *- az előző nemzedék mintáit elutasító, új, sajátos megismerési formákat, értékeket, életmódmintákat kereső viselkedés*
- *a vajdasági magyarok vallásossága szüleik nemzedékéhez viszonyítva* ***növekvő tendenciát*** *mutat*
- *ennek oka egyrészt a nemzeti kisebbségi létből adódó* ***hiányosságok pótlása, a társadalom válságának*** *megélése*
- *a fiatalok vallásossága tudatos jelenség, befolyásolhatja az egyházközösségek és* ***felekezetek fiatalítását, egészséges jövőkép kialakulásához vezethet***
- *Az egyháznak gyorsabban kellene tudni* ***reagálni a lakosság magatartásváltozására****!*

Köszönöm a figyelmet!

gmolnariren@gmail.com